

Kaivossäätelyn tilannekuva Suomessa

11.3.2025 Laura Kolehmainen

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - lähihistoria

- Useiden vuosien valmistelun jälkeen eduskunta vei läpi pitkään odotetun kaivoslain muutoksen alkuvuodesta 2023. Kaivoslain muutos käynnistyi, kun kansalaisyhteiskunta huolestui kaivostoiminnan vaikutuksista. Tästä huolesta syntyivät eduskunnalle suunnatut kansalaisaloitteet, joita on kannattanut yli 100 000 suomalaista.
- Edellisen hallituskoalition tiukimpia ympäristövääntöjä käytiin nimenomaan kaivoslaista ja luonnonsuojelulaista, ja tämä näkyy lopputuloksessa

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - lähihistoria

- Taustalla tarve vahvistaa kaivostoiminnan ympäristönsuojelua
- Tavoitteet toteutuivat osittain
 - kaivosluvan edellytykseksi säädettiin kaava, mikä parantaa paikallista demokratiaa ja sananvaltaa siihen, voiko kaivosta perustaa tiettyyn kuntaan
 - Malminetsintä kiellettiin kansallis- ja luonnonpuistoissa
 - Kaivoslain peruseriaate, valtauseriaate, jäi voimaan. Kaivoslaki pitäisi uudistaa periaatteiltaan kokonaan, mikäli tähän haluttaisiin puuttua
 - Ympäristölupaa ei säädetty kaivosluvan edellytykseksi
 - Intressivertailu jäi toteuttamatta - todellinen mahdollisuus vertailla sitä, mitä hyötyjä ja mitä haittoja kaivoksella on, jätettiin säätämättä lakiin
 - Kaivosluvan ympäristökynnys edelleen korkea: aiheuttaa huomattavia vahingollisia ympäristövaikutuksia

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - lähihistoria

- Lisäksi kokonaan uutena laki hyväksyttiin laki ympäristövahinkorahastosta, jonka tarkoituksena on kerätä rahasto sellaisia tilanteita varten, missä esimerkiksi kaivoksia tai muuta ympäristöluvallista toimintaa harjoittava toiminnanharjoittaja ajautuu konkurssiin tai ei ole enää muuten tavoitettavissa
- Myös kaivosmineraalivero otettiin käyttöön 1.1.2024. Kaivosmineraalivero on uusi vero, jonka tarkoituksena on korvata uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä valtiolle

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - kriittisten raaka-aineiden asetus (TEM-esityksestä)

- Komissio julkaisi 16.3.2023 kriittisten raaka-aineiden aloitteen
- Taustalla Euroopan raaka-aine riippuvuus
 - Koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat viimeistään osoittaneet Euroopan haavoittuvuuden toimitusketjujen häiriötilanteissa
- Kriittisten raaka-aineiden saatavuus on oleellista kaksoissiirtymässä (digisiirtymä + vihreä siirtymä) sekä puolustus- ja avaruussektoreilla
 - Kriittisten raaka-aineiden kysynnän oletetaan kasvavan merkittävästi tulevaisuudessa
 - Asetuksessa säädetään toimista joilla pyritään vahvistamaan kriittisten raaka-aineiden toimitusvarmuutta unionissa kestävästi

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - kriittisten raaka-aineiden asetus

- Asetus on tullut voimaan 23.5.2024
- Asetusehdotuksessa unionin tason tavoitteet strategisille raaka-aineille vuoteen 2030 mennessä:
 - 10 % EU:n kulutuksesta pystytään louhimaan EU:ssa
 - 40 % EU:n kulutuksesta pystytään jalostamaan EU:ssa
 - 25 % EU:n kulutuksesta pystytään saamaan kierrätyksestä → Myöhemmin tavoitteita myös yksittäisten raaka-aineiden kierrätykselle jätevirroista siltä osin kun niitä koskevaa tietoa on saatavilla
 - Yli 65 % minkään strategisen raaka-aineen tuonnista ei saa olla peräisin yksittäisestä kolmannelta maasta

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - kriittisten raaka-aineiden asetus

- Strategisen hankkeen asema ja sen tuomat edut:
 - Asemaa haetaan komissiolta, joka tekee päätöksen aseman myöntämisestä
- Tunnustamiskriteerit:
- a) Hanke vahvistaisi strategisten raaka-aineiden toimitusvarmuutta unionissa
 - b) Hanke on tai tulee olemaan teknisesti toteutettavissa kohtuullisessa ajassa, ja hankkeen odotettu tuotantomäärä voidaan arvioida riittävällä varmuudella
 - c) Hanke toteutetaan kestävästi
 - d) Unionissa toteutettavilla hankkeilla tulee olla rajat ylittäviä hyötyjä
 - e) Jos hanke toteutetaan kolmannessa maassa, tulee sen tuottaa lisäarvoa

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - kriittisten raaka-aineiden asetus

- Strateginen hanke voisi olla siten esim. **kaivoshanke**, jalostushanke, kiertotaloushanke, substituutiohanke
- Jäsenvaltiolla oikeus vastustaa aseman myöntämistä (estää aseman myöntäminen)

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - kriittisten raaka-aineiden asetus

Luvituksen edistäminen

- Jäsenvaltioiden perustettava luvituksen yhteyspiste (Ns. "Point of single contact") kaikille kriittisten raaka-aineiden hankkeille
- vastaavat kriittisiä raaka-aineita koskevien hankkeiden lupamenettelyn helpottamisesta ja koordinoinnista sekä tietojen antamisesta ml. Siitä milloin hakemus on täydellinen. Niiden on koordinoitava ja helpotettava kaikkien asiaankuuluvien asiakirjojen ja tietojen toimittamista.

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - kriittisten raaka-aineiden asetus

Lisäksi strategisille hankkeille eräitä muita luvituksen sujuvoittamistoimia, erit.

- luvitukseen enimmäismääräajat - määräajat uusille hankkeille
Kaivoshankkeet 27 kk, muut 15 kk hanketta koskevan hakemuksen täydelliseksi toteamisesta
- Mahdollinen asema erittäin tärkeän yleisen edun mukaisina hankkeina vesi- lintu- ja luontodirektiivien poikkeusharkinnassa
- Lupa- ja tuomioistuinkäsittelyjen etusija
- meillä ympäristö- ja vesilupamenettelyissä

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - kriittisten raaka-aineiden asetus

- Kansalliset etsintäohjelmat
- Jäsenvaltioiden laadittava kriittisiin raaka-aineisiin ja kriittisten raaka-aineiden kantajamineraaleihin kohdistuvaa yleistä etsintää koskeva ohjelma
- Ensimmäinen vuoden kuluessa voimaantulosta ja tarkastettava 5 v välein
- Perustietoja asetettava saataville julkisesti verkkoon - yksityiskohtaisempia tietoja asetettava saataville pyynnöstä

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella?

- Paine perustaa kaivoksia lisääntyy
- Kansallinen ympäristösääntely on koetuksella: ympäristö- ja vesiluvat ovat paljon vartijoina!
 - Vesipuidedirektiivin kielto heikentää vesien tilaa ja velvoite saavuttaa vesien hyvä tila
- Erityisesti strategisen hankkeen asema on suora heikennys luonto-, lintu- ja vesipuidedirektiivin velvoittaviin ja tiukkoihin ympäristönsuojelun edellytyksiin
 - Myös vesipuidedirektiivistä saa poiketa, jos saa strategisen hankkeen aseman
- Kaivosjätteen käsittely

KAIVOSSÄÄNTELYN TILANNEKUVA - mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella?

- Kansallisen kaivoslain ympäristönsuojelun taso on matalampi kuin ympäristö- ja vesiluvissa - kaivosluvan “ympäristönsuojelukynnys” on asetettu korkealle
 - “lupaa ei saa myöntää, jos kaivostoiminta aiheuttaa vaaraa yleiselle turvallisuudelle, aiheuttaa huomattavia vahingollisia ympäristövaikutuksia”

Kiitos!